

УДК 378:913 (477+100)

Проблематика регіоналізації в географічній освіті вищих навчальних закладів

Олександр Донцов

к. геогр. н., доцент кафедри спеціальних туристичних дисциплін

Академія праці, соціальних відносин і туризму,

Велика Окружна дорога, 3, м. Київ, 03680, Україна

e-mail: a.dontsov@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4811-5379>

Метою даної статті є привернення уваги до деяких неузгоджених питань у вітчизняній географічній освіті, а саме - до відмінностей у підходах до регіонального туристичного поділу України і світу, віднесення окремих країн до макро-регіонів, що суперечить географічному підходу, ускладнює сприйняття студентами, впливає на якість їхніх знань.

Основний матеріал. Дисципліни «Туристична географія України», «Географія туризму України», «Географія туризму», «Рекреаційна географія», «Туристське краєзнавство» є базовими в циклі професійної підготовки спеціалістів, бакалаврів спеціальності «Туризм». У цих дисциплінах часто простежується використання одного й того ж понятійного апарату, обґрунтування різних положень, критеріїв, які є основою регіонального зонування.

Проведений автором аналіз і синтез підходів учених виявив суттєві відмінності в ідентифікації туристсько-рекреаційних регіонів, в групуванні країн, типології та градаціях таксономічних одиниць. Запропоновані схеми туристської регіоналізації території України та світу відрізняються своїми підходами до обґрунтування районоутворюючих факторів, а відповідно - кількістю, назвами та межами обраних регіонів. Іноді у визначенні і функціонуванні понятійного апарату допускаються «вільності». Це спотворює інформаційне уявлення, викликає плутанину, витрату часу, порушуючи цілісність сприйняття світу.

Висновки та подальші дослідження. З досвіду викладання цих дисциплін виявлено залежність якості знань і вмінь студентів від ступеня інтеграції змісту, форм і методів навчання. Обґрунтовано необхідність дотримання просторово-географічного підходу в регіоналізації. Запропоновані заходи будуть корисні при формуванні компетентності майбутніх фахівців на основі інтеграції навчальних дисциплін.

Практична значущість даної наукової проблеми бачиться в розробці єдиних стандартів навчальних планів і програм; методичних посібників і рекомендацій з питань інтеграції в географічній освіті; дотримання парадигми при підготовці підручників і навчально-методичних посібників, а також у процесі викладання відповідних дисциплін.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми і вказує на необхідність її подальшого розвитку, уточнення методики викладання різних інтегрованих курсів, використання інтегрованих технологій.

Ключові слова: географічна освіта, регіональний туристичний поділ України та світу.

Александр Донцов

ПРОБЛЕМАТИКА РЕГИОНАЛИЗАЦИИ В ГЕОГРАФИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИИ

Целью данной статьи является привлечение внимания к некоторым несогласованным вопросам в отечественном географическом образовании, а именно - к различиям в подходах к региональному туристическому делению Украины и мира, отнесению отдельных стран к макрорегионам, что противоречит географическому подходу, затрудняет восприятие студентами, влияет на качество их знаний.

Основной материал. Дисциплины «Туристическая география Украины», «География туризма Украины», «География туризма», «Рекреационная география», «Туристское краеведение» являются базовыми в цикле профессиональной подготовки специалистов, бакалавров специальности «Туризм». В этих дисциплинах часто прослеживается использование одного и того же понятийного аппарата, обоснование различных положений, критериев, являющихся основой регионального зонирования.

Проведенный автором анализ и синтез подходов учёных выявил существенные различия в идентификации туристско-рекреационных регионов, в группировке стран, типологии и градациях таксономических единиц. Предложенные схемы туристской регионализации территории Украины и мира отличаются своими подходами к обоснованию районообразующих факторов, а соответственно - количеством, названиями и границами выбранных регионов. Иногда в определении и функционировании понятийного аппарата допускаются «вольности». Это искажает информационное представление, вызывает путаницу, трату времени, нарушая целостность восприятия мира.

Выводы и дальнейшие исследования. По опыту преподавания этих дисциплин выявлена зависимость качества знаний и умений студентов от степени интеграции содержания, форм и методов обучения. Обоснована необходимость соблюдения пространственно-географического подхода в регионализации. Предлагаемые меры будут полезны при формировании компетентности будущих специалистов на основе интеграции учебных дисциплин.

Практическая значимость данной научной проблемы видится в разработке единых стандартов учебных планов и программ; методических пособий и рекомендаций по вопросам интеграции в географическом образовании; соб-

людении парадигмы при подготовке учебников и учебно-методических пособий, а также в процессе преподавания соответствующих дисциплин.

Исследование не исчерпывает всех аспектов проблемы и указывает на необходимость её дальнейшего развития, уточнения методики преподавания различных интегрированных курсов, использования интегрированных технологий.

Ключевые слова: географическое образование, региональное туристское деление Украины и мира.

Aleksandr Dontsov

PROBLEMATICS OF REGIONALIZATION IN GEOGRAPHICAL EDUCATION OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The purpose of this article is to draw attention to some uncoordinated issues in domestic geographic education, namely the differences in approaches to the regional tourism division of Ukraine and the world, the assignment of individual countries to macroregions, which contradicts the geographical approach, makes it difficult for students to perceive, affects the quality of their knowledge.

The main material. The disciplines «Tourist geography of Ukraine», «Geography of tourism of Ukraine», «Geography of tourism», «Recreational geography», «Tourist local history» are basic in the cycle of professional training of specialists, bachelors of the specialty «Tourism». They often trace the use of the same conceptual apparatus, the rationale for various provisions, criteria that are the basis for regional zoning.

The analysis and synthesis of the scientists' approaches carried out by the author has found significant differences in identifying tourist and recreational regions, grouping of countries, typology, and gradations of taxonomic units. The proposed schemes of tourist regionalization of the territory of Ukraine and the world differ in their approaches to the substantiation of district-forming factors, and accordingly, the number, names and borders of the selected regions. Sometimes «liberties» are allowed in the definition and operation of the conceptual apparatus. This distinguishes informational presentation, causes confusion, time spending, not inducing the integrity of the world perception.

Conclusions and further research. According to the experience of teaching these disciplines, the dependence of the quality of knowledge and skills of students on the degree of integration of the content, forms and methods of instruction has been revealed. The necessity to observe the spatial-geographical approach in regionalization is grounded. The proposed measures will be useful in the formation of future specialists' competence based on the integration of academic disciplines.

The practical significance of this scientific problem is seen in the development of uniform standards for curricula and programs; methodological manuals and recommendations on integration issues in geographical education; respecting the paradigm in the preparation of textbooks and teaching aids, as well as in the process of teaching the relevant disciplines.

The study does not exhaust all aspects of the problem and indicates the need for its further development, clarification of teaching methods of various integrated courses, the use of integrated technologies.

Keywords: geographical education, regional tourist division of Ukraine and the world.

Вступ. Сучасний стан географічної освіти характеризується науковим пошуком форм і методів підготовки якісно нових спеціалістів, висококваліфікованих фахівців. Суспільство, ринок праці потребують професійно компетентних, творчо мислячих, здатних приймати правильні рішення спеціалістів. Отже, особливої актуальності набуває модернізація системи вищої професійної освіти, що не може відбуватися без урахування міждисциплінарних зв'язків та інтеграційних процесів.

В умовах бурхливого зростання науково-технічної інформації, накопичення емпіричного і теоретичного матеріалу спостерігається активний процес диференціації наукового знання, появи все нових наукових дисциплін. Диференціація наук об'єктивно породжує необхідність протилежного процесу – інтеграції наукового знання. Тож одне з головних протиріч сучасної освіти полягає між об'єктивно необхідною інтеграцією у професійній підготовці фахівця та протидійною диференціацією дисциплін [4]. Інакше кажучи, протиріччя між безмежністю знань та обмеженими людськими ресурсами.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. спрямована на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти, інтегра-

цію її у світовий освітній простір. Реформа науки й освіти у вищих навчальних закладах з поміж ряду заходів передбачає: кардинальну модернізацію змісту й організації освіти, структури, форм і методів професійної підготовки фахівців; інтеграцію освіти і науки; залучення до навчального процесу різноманітних інформаційних ресурсів; підготовку спеціалістів за напрямками відповідно до вимог ринку праці. Основні тенденції розвитку спрямовані на проблемний підхід до побудови змісту професійної освіти, формування цілісної системи загальноосвітніх та фахових знань на засадах інтеграції.

Значний доробок вітчизняних науковців географічної науки щодо методологічного обґрунтування засад просторово-територіальної організації країн світу й України закріплено у програмах навчальних дисциплін для студентів вищих навчальних закладів. Але практичний досвід викладання навчальних дисциплін «Географія туризму», «Географія туризму України», «Туристичне країнознавство», опрацювання та узагальнення змісту підручників, навчальних посібників, виданих в останні роки, спонукає до певних висновків і узагальнень щодо логічності окремих наукових підходів, обґрунтувань, тверджень зокрема в розділі регіонального туристичного поді-

лу світу та України. Важливість цих засад зумовлює зацікавленість даною темою.

Вихідні передумови. Система підготовки на інтеграційній основі у вищих навчальних закладах орієнтується на положеннях сучасних міжнародних і українських нормативних документів, а саме: Болонської декларації (1999 р.), «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя» (2008 р.), Національної стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 рр., Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) та ін.

Нагальні вимоги до сучасної вищої освіти згідно з цими та іншими нормативними документами передбачають формування у студентів інтегративного світогляду, розвиток умінь використовувати академічні знання у професійній діяльності, переносити знання з однієї галузі в іншу, вибудовувати логічні зв'язки, створювати інтегровані схеми з метою цілісного розуміння явища або ситуації, розв'язувати проблемні дослідницькі завдання. Знання, уміння і досвід, отримані студентами у процесі інтегративного навчання, є основою формування в них професійної компетентності.

У сучасному світі туристична сфера динамічно розвивається, тому на туристичному ринку праці актуальним є соціальний запит на підготовку висококваліфікованих спеціалістів. Для майбутніх спеціалістів туристичної сфери базою їхньої професійної освіти є географічні, країнознавчі, краєзнавчі, мовознавчі та картографічні знання, що формують уявлення про цілісність навколишнього світу. Також важливі системні знання про туризм, основні туристичні регіони України і світу, угруповання регіонів та країни, що до них відносяться, про типологію, основні районоутворюючі фактори, види і розміщення туристично-рекреаційних ресурсів, спеціалізацію туристичних районів і центрів та потенціал їхнього розвитку, напрями туристичних потоків.

Туризму як системі знань присвячені підручники для вищих навчальних закладів авторів О.О. Бейдика, В.Г. Герасименко, В.Ф. Данильчука, Т.Г. Сокол, П.М. Ігнат'єва, В.М. Клапчука, О.О. Любіцевої, М.П. Мальської, П.О. Масляка, Я.Б. Олійника, А.Ю. Парфіненка, В.І. Стафійчука, А.В. Степаненка, А.Д. Чудновського, Б.П. Яценка та інших. Значна кількість публікацій авторів Г.М. Гарбар, Л.М. Даценко, Л.І. Зеленської, В.А. Пересадько, Ю.І. Прасул присвячена проблемам підготовки фахівців у сфері туризму.

Сучасні підходи до туристсько-рекреаційного районування України запропоновані у базових схемах вітчизняних науковців: О.В. Аріона, О.О. Бейдика, А.П. Калітенка, М.П. Крачила, Д.О. Ляшенка, Н.І. Мезенцевої, С.І. Поповича, В.А. Поповкіна, Б.Б. Родомана, В.О. Розинки, М.Й. Рутинського, С.І. Уліганця, Н.В. Федоренка.

Аналізу й проблемам туристично-країнознавчого районування світу присвячені роботи дослідників О.В. Аріона, О.О. Бейдика, О.О. Вишневської, П.О. Масляка, О.О. Любіцевої, О.Ю. Малиновської, Я.Б. Олійника, І.В. Смаля, А.Ю. Парфіненка, М.М. Поколодної, В.І. Стафійчука, В.І. Сідорова, О.І. Шабля, І.О. Темника, М.В. Тонкошкура, Б.П. Яценка, І.Л. Полчанінової та інших.

Зважаючи на наявність значної кількості досліджень та запровадження їх у практику роботи вищих навчальних закладів, у той самий час, безумовно, недостатньо публікацій стосовно професійної підготовки в контексті компетентісно-інтегративного підходу, аналізу, систематизації та узгодження існуючих суперечностей, які потребують оперативного й результативного розв'язання. Ці аспекти потребують подальшого розгляду і наукових розробок.

Метою статті є привернення уваги до деяких неузгоджених питань у вітчизняній географічній освіті, а саме – розбіжності у підходах до регіонального туристичного поділу України і світу та віднесення окремих країн до макрорегіонів, що суперечить географічному підходу і викликає утруднення у сприйнятті студентами та впливає на якість їхнього знання.

Виклад основного матеріалу. Актуальність інтегрованих процесів на сучасному етапі зумовлена низкою обставин, серед яких: глобальність проблеми, вплив інтеграції на прискорені темпи розвитку наукового знання, можливості передбачення шляхів розвитку наук і змісту освіти тощо. Об'єктивна єдність світу визначає предметну і методологічну єдність пізнання природи й суспільства, єдність логічної структури природничих і гуманітарних наук. Суттєві зміни в самій науці пов'язані із застосуванням в її методичному арсеналі системного підходу.

Навчальні дисципліни «Туристичне країнознавство», «Географія туризму України», «Географія туризму» дуже близькі, взаємопов'язані, можна стверджувати, дотичні до таких дисциплін, як «Країнознавство», «Географічне країнознавство», «Рекреаційна географія», «Туристичне краєзнавство», які є базовими в циклі професійної підготовки спеціалістів, бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у вищих навчальних закладах. Саме тому, наголошуючи на міждисциплінарному взаємозв'язку, в них дуже часто простежується використання однакового понятійного апарату, підходів до обґрунтування різних положень, критерії, що є підставою для регіонального районування. Водночас проведений автором аналіз і узагальнення позиції ряду вітчизняних науковців з цього питання має суттєві розбіжності. Підтвердженням цього слугують вислови самих науковців про те, що питання систематизації та регіоналізації є предметом дискусій [1].

Районування є однією з базисних категорій географії та її конструктивних відгалужень. Існує ряд підходів до систематизації результатів і процесів

районування. Найчастіше основу такої систематизації становлять оцінки повноти відображення властивостей природи, відношення до практичних завдань, відношення до операцій просторового синтезу та аналізу, ступеня систематизації матеріалу. Зазначимо, що будь-яке просторово-туристичне районування має враховувати схеми фізико-географічного, соціально-економічного, ландшафтно-екологічного районування. Традиційно склалося, що сітка соціально-економічного районування території України базується на основі адміністративно-територіального поділу (областей), а схеми природних районувань ґрунтуються на прояві природних компонентів, що не завжди відповідають межах адміністративно-територіального поділу.

Терміни і поняття «район» і «регіон» у більшості випадків вживаються як синоніми. Водночас між ними є очевидні відмінності. Поняття «район» переважно застосовується для означення місцевості, що вирізняється за географічними, економічними, адміністративними та іншими ознаками (район промисловий, ресурсно-рекреаційний, економічний, адміністративний). Поняття «регіон» більш містке і загальне.

Формування туристичних регіонів відбувається під впливом природних і соціально-економічних чинників. За основу туристичного районування беруться передусім чинники:

- економіко-географічне положення;
- туристичні ресурси, які є основою формування туристичних районів і визначають їхню спеціалізацію;

- територіальна структура сучасного стану організації туризму;
- питома вага зайнятих у туристичному господарстві від загальної чисельності працюючого населення;
- характер зв'язків туристського обслуговування з іншими галузями господарства;
- рівень розвитку туристичної інфраструктури;
- сучасна та перспективна потреба населення у туристських послугах;
- сезонність та напрям туристичних потоків.

На основі вивчення природно-кліматичних, соціально-економічних, історико-культурних умов і ресурсів, а також нинішньої і перспективної спрямованості туристичної діяльності в Україні пропонуються схеми районування території з виділенням туристичних регіонів, які об'єднують кілька областей. Туристичний регіон – це територіально-туристична система, яка об'єднує туристичні райони. Територія регіону (макрорайону) має специфічні особливості та спільність у географічному, ресурсному, історичному, культурному, ментальному плані. Наприклад, Карпатський регіон об'єднує Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку області, які мають яскраво виражену спільність клімату, орографії, гідрографічної мережі, історико-культурних, архітектурних пам'яток, характеру розселення тощо.

Варто зазначити, що з плином часу і розвитком окремих туристичних районів можливі деякі зміни, уточнення й перегляд вже існуючих схем регіонального районування, але такі зміни відбуваються про-

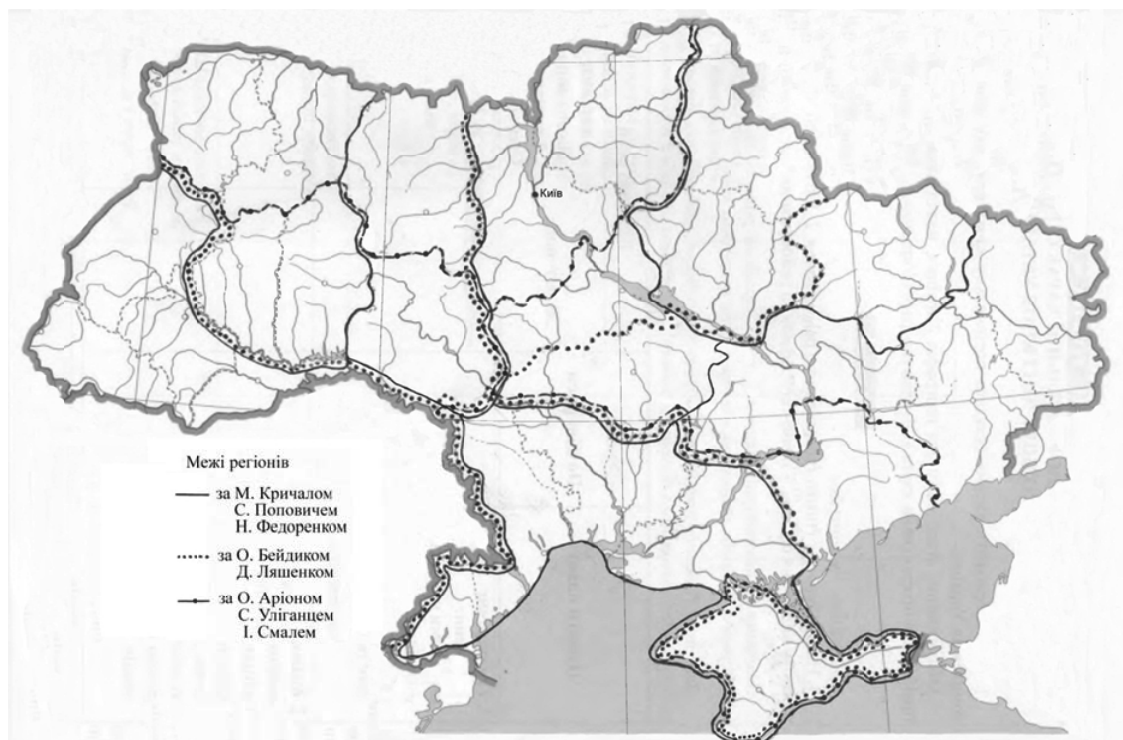

Рис. Схеми туристично-рекреаційного районування України за різними авторами

тягом тривалого періоду та потребують комплексних досліджень і системних обґрунтувань.

Певне протиріччя виникає, коли у підручниках з дисциплін «Географія туризму» та «Рекреаційна географія» запропоновані схеми регіоналізації мають суттєві розбіжності. Туризм і рекреація дуже близькі за своєю суттю, метою, формою, змістом та засобами реалізації. Через це, однією з провідних функцій туристичної діяльності є рекреація і навпаки – рекреація у більшості випадків здійснюється з виїздом за межі постійного проживання на певний термін. До того ж окремі послуги рекреації вартують чималих коштів. Також у період рекреації (лікування, реабілітації, релаксації) особа все одно пов'язана з пізнанням нової місцини, країни, населення, культури, визначних пам'яток і таке інше, що цілком підпадає до сфери туризму. Тому туризм і рекреація характеризуються постійною взаємодією, високою диверсифікацією та помітно корелюють, а отже й підходи до регіоналізації мають співпадати.

Провідний спеціаліст у галузі рекреаційного районування О. Бейдик в основу рекреаційно-туристичного районування поклав чотириступеневу ієрархічну систему таксономічних одиниць: макрорайон, мезорайон, підрайон, мікрорайон. Кожна наступна таксономічна одиниця входить як складова до попередньої.

Аналіз й узагальнення змісту підручників і навчальних посібників свідчить, що запропоновані схеми туристичної регіоналізації території України різняться градацією основних таксономічних одиниць, підходами до обґрунтування районоутворюючих чинників, а відтак і кількістю, назвами й межами виділених регіонів.

Для прикладу наводимо порівняльний аналіз декількох схем туристично-рекреаційного районування.

З точки зору стану та перспектив розвитку туризму, серед науковців немає сталої, вираженої, системної позиції щодо регіонального поділу як України, так і світу. У питанні виокремлення регіонів або віднесення певних країн до того чи іншого регіону в науковому середовищі трапляються деякі розбіжності [8].

У вітчизняній науковій і освітній традиції є схема, за якою у межах частин світу виділяють регіони (макрорегіони), що мають певну географічну єдність і спільність історичної долі. Однак, наведена таблиця з навчального посібника «Туристичне країнознавство» за редакцією В.Ф. Семенова [7, с. 55] свідчить про відсутність одностайної позиції науковців до регіонального поділу світу.

Існуючі розбіжності в питанні регіонального поділу світу зазвичай пояснюються тим, що існують різні підходи, позиції з огляду базових чинників, покладених в основу запропонованої схеми поділу і таке інше. За такої ситуації відразу виникає ряд запитань. У викладача: «Який із запропонованих варіантів туристичного регіонального поділу світу або віднесення країн до того чи іншого туристичного макрорегіону є оптимальним і досконалим?». У студентів: «До якого з варіантів пристати?», якщо викладач пропонує схему регіонального поділу, а у запропонованих джерелах (підручниках, навчальних посібниках, довідниках, картографічних джерелах) інформація не завжди співпадає, а інколи й зовсім протилежна. Ряд таких розбіжностей проілюстровано в табл. 2 і табл. 3.

Одним з основних концептів просторово-територіальної організації об'єктів є уявлення про їхнє

Таблиця 1

Туристично-рекреаційне районування України

Територіальний поділ	Склад адміністративно-територіальних областей	Авторство
<i>Регіони</i>		
1. Карпатський (Західний)	Закарп., Львів., Ів.-Франків., Чернівецька	М. Крачило, С. Попович, Н. Федоренко
2. Волинсько-Тернопільський	Волин., Рівнен., Тернопіл., Хмельницька	
3. Житомирсько-Вінницький	Житомирська, Вінницька	
4. Київський	Київська, Черніг., Черкас., Кіровоград.	
5. Харківський (Північно-Східний)	Харківська, Полтавська, Сумська	
6. Дніпровсько-Донецький	Дніпр., Запоріж., Донецька, Луганська	
7. Південний (Причорномор.)	АР Крим, Одеська, Миколаїв., Херсон.	
<i>Райони</i>		
1. Карпатський	Закарп., Львів., Ів.-Франк., Чернівецька	О. Бейдик, Д. Ляшенко
2. Полісько-Подільський	Волин., Рівн., Житом., Терн., Хмел., Вінн.	
3. Київсько-Дніпровський	Київс., Черніг., Сумс., Черкас., Полтав.	
4. Донецько-Дніпровський	Кіров., Дніпроп., Зап., Дон., Луг., Харк.	
5. Причорноморський	Одеська, Миколаївська, Херсонська	
6. Кримський	АР Крим	
<i>Макрорайони</i>		
1. Західний	Зак., Льв., Ів.-Фр., Чернів., Терн., Хм., Вінн.	О. Аріон, С. Уліганець, І. Сміль
2. Поліський	Волин., Рівн., Житом., Київс., Чернігів.	
3. Центрально-Східний	Чер., Кір., Дніпр., Пол., Сум., Хар., Дон., Луг.	
4. Приморський	Одеська, Миколаїв., Херсон., Запорізька	
5. Кримський	АР Крим	

Таблиця 2

Сучасні підходи до регіонального поділу світу

Частина світу, континент	І. Родіонова	Б. Яценко	П. Масляк Я. Олійник А. Степаненко	В. Максаковський	В. Семенов
Європа	1. Західна 2. Центральна і Східна	1. Західна 2. Центральна 3. Східна	1. Північна 2. Західна 3. Південна 4. Східна	1. Середня 2. Північна 3. Південна 4. Східна	1. Північна 2. Західна 3. Східна (Центральна) 4. Південна 5. Південно-Східна
Азія	1. Південно-Західна 2. Південна 3. Південно-Східна 4. Центральна і Східна	1. Північна 2. Центральна 3. Південно-Західна 4. Південна 5. Південно-Східна 6. Східна	1. Південно-Західна 2. Південна 3. Південно-Східна 4. Східна і Центральна	1. Південно-Західна 2. Південна 3. Південно-Східна	1. Південно-Західна 2. Центральна 3. Південна 4. Південно-Східна 5. Північно-Східна 6. Східна
Африка	1. Північна 2. Західна і Центральна 3. Східна 4. Південна	1. Північна 2. Тропічна і Південна	1. Північна 2. Західна і Центральна 3. Східна і Південна	1. Північна 2. Західна 3. Центральна 4. Східна 5. Південна	1. Північна 2. Західна 3. Центральна 4. Східна 5. Південна
Америка	1. Північна 2. Карибські країни 3. Південна	1. Англо-Америка 2. Латинська	1. Північна 2. Центральна 3. Південна	1. Англо-Америка 2. Латинська	1. Північна 2. Центральна 3. Південна
Австралія та Океанія	1. Австралія 2. Океанія	Австралія та Океанія	Австралія та Океанія	Австралія та Океанія	1. Австралія 2. Океанія

Таблиця 3

Віднесення Туреччини до різних частин світу

№ з/п	Частина світу		Автори- дослідники	Джерело (Назва, рік видання, сторінка посилання)
	Європа	Азія		
1.		Туреччина	Кучеренко Д. Г. Мартинюк О. В. Сахаров В. Є.	Україна і світ (країни / території світу): навч. посіб., 2011. – С. 180.
2.	Туреччина		Масляк П. О.	Країнознавство: підручник, 2007. – С. 149.
3.		Туреччина	Масляк П. О.	Рекреаційна географія: підручник, 2008. – С. 202.
4.	Туреччина		Парфіненко А. Ю. Сідоров В. І. Любіцева О. О.	Туристичне країнознавство: підручник, 2015. – С. 212.
5.		Турція (рос.)	Бушуева Л.	Все страны мира: справочник, 2009. – С. 231.
6.	Туреччина	Туреччина	Арїон О. В. Уліганець С. І.	Географія туризму: навч.-метод. посібник, 2013. – С. 77, С. 227.
7.	Туреччина		Стафійчук В. І. Малиновська О. Ю.	Туристичне країнознавство: навч. посібник, 2016.– С. 98.
8.	Турція (рос.)		Косолапов А. Б.	Туристское страноведение. Европа и Азия: учеб.-практ. пособие, 2005. – С. 103.
9.		Туреччина	Дубович І. А. Масляк П. О. Заставецька О. В. Ровенчак І. І.	Країнознавчий словник-довідник, 2008. – С. 714.
10.	Туреччина		Тонкошкур М. В. Покоłodна М. М. Полчанінова І. Л.	Туристське країнознавство: підручник, 2012. – С. 204.
11.	Туреччина		Вишнеvsька О. О. Парфіненко А. Ю. Сідоров В. І.	Туристичне країнознавство: підручник, 2011. – С. 249.
12.		Туреччина	Олійник Я. Б. Яценко Б.П. Любіцева О. О.	Географічне країнознавство: підручник, 2015. – С. 416.

географічне положення. Кожен об'єкт характеризується географічним положенням, яке його ідентифікує, визначаючи його суттєву рису – позиційність [9]. За Б.Б. Родоманом, районування розглядається як особливий рід наукової систематики таких предметів і явищ, що утворюють закономірні територіальні сполучення і властивості, які залежать від географічного їх положення.

Ураховуючи, що в країнознавстві головним об'єктом вивчення є країна, географічне положення в туристичному країнознавстві визначається як відношення певної країни до земної поверхні та інших об'єктів, що знаходяться поза її межами і впливають на розвиток туризму, а іноді й визначають його. До такого твердження пристають науковці О.О. Вишневська, А.Ю. Парфіненко, В.І. Сідоров, О.О. Любіцева.

Не менш важливим чинником як у географічному, так і в туристичному районуванні є *компактність територіального розташування* регіонів (угруповань країн). Нелогічно відносити окремі країни до регіонального угруповання країн, з якими немає спільного кордону (або він незначний), чи взагалі переважна більшість території розташована зовсім в іншій частині світового географічного поділу. Таким прикладом є віднесення до Європейського макрорегіону Туреччини, хоча територіально до Європейської частини припадає лише 3% території країни, решта (97%) припадає до Азійської частини (табл. 3). До цього ж макрорегіону дехто відносить і країни Ізраїль та Казахстан, які до Європейської частини не мають відношення. Країни Єгипет і Лівію, які розташовані на Африканському континенті, відносять до країн Близького Сходу.

Така ситуація виникає через те, що більшість науковців пристають до туристського районування світу за схемою Всесвітньої туристичної організації (ВТО, або UNWTO). В основу класифікації ВТО покладений принцип економічної доцільності, що спирається на обмежену кількість статистичних показників і аналізує виключно міжнародний туризм. ВТО виділяє шість, дещо відмінних за складом від прийнятих у вітчизняній географії, туристичних макрорегіонів світу: Європейський, Американський, Африканський, Азійсько-Тихоокеанський, Південноазійський, Близькосхідний. У такому поділі прослідковується порушення територіального принципу і невідповідність ієрархії, однак для глобального рівня та з точки зору аналізу статистичних даних цей підхід є цілком придатним [6].

Для спрощення обрахунків і статистики за основу беруться 12 показників, зокрема: якість і рівень життя населення (ВВП на одного мешканця), частина витрат у бюджеті родини на рекреацію, туристичні потоки (кількість від'їздів та прибуттів до країни), прибуток від реалізації туристичних товарів і послуг, динаміка зростання туристичних пото-

ків за рік, кількість місць розміщення, частка зайнятого населення, інвестиції у міжнародному туризмі, туристичні послуги від загального обсягу експорту країни тощо. У схемі групування країн за основу покладено переважну більшість економічних чинників, що відіграють важливу, але не завжди вирішальну роль з точки зору стану й перспективи розвитку туризму. Зазначена методика дослідження країн не так впливає на регіональний їх розподіл, як поділяє на чотири групи згідно з ранжуванням за комплексно-сумарною бальною оцінкою, але ніяким чином не враховує показники внутрішнього туризму.

Трапляються й випадки, коли в одному підручнику автор у різних розділах плутається і відносить одну й ту саму країну до різних регіонів. Непоодинокі випадки, коли допускаються «вільності» у визначенні та оперуванні понятійним апаратом, наприклад: рекреаційно-туристичне чи туристсько-рекреаційне районування України (світу) тощо. Такі недолугі випадки спричиняють плутанину, певну затрату часу, аби розібратися і дійти істини, та не спонукають до цілісності сприйняття світу.

Означений стан у визначенні цього надзвичайно важливого розділу географічної освіти розрізняє інформаційний виклад, утруднює сприйняття, суттєво позначається на формуванні цілісних знань та якості освіти студентів. На переконання автора, науковій спільноті цілком слушно було б дослухатися до пропозиції проф. О. Шаблія щодо поділу регіоналізації на *інтегральну* і *спеціальну*. Перша займається обґрунтуванням розподілу земної поверхні на окремі частини з усіма їхнім природним і суспільним змістом, а друга науково обґрунтовує існування, розвиток і взаємодію різних частин (регіонів) у певних сферах життєдіяльності суспільства, зокрема і туристичній [8, с. 210].

На освітньому рівні спеціаліста та бакалавра, де базовими знаннями є цілісність світу, доцільно дотримуватися інтегральної схеми, а на рівні магістра та аспіранта, де відбувається поглиблений, порівняльний аналіз та вичленення найбільш характерних ознак, чинників, характеристик їх взаємодії та взаємообумовленості, – спеціальної схеми.

Напевно має бути наступність і послідовність у географічній освіті. Усі картографічні твори за правило спираються на просторово-географічний підхід до зображення країн, «прив'язуючи» їх до певної частини світу (материка). Територіальна спільність включає географічні, природні, суспільні, історичні, економічні, політичні, культурні та інші складові, що взаємопов'язані. Логічно було б і в навчальних дисциплінах туристичного напрямку, в підходах до питання регіоналізації країн світу в основу покласти просторово-географічний підхід, прийнявши це за «парадигму».

Парадигма – як сукупність фундаментальних наукових положень, уявлень, термінів, що приймається і поділяється науковим співтовариством та

об'єднує його більшість, забезпечує послідовність розвитку наукового пізнання. Коли існує парадигма, різні погляди (підходи) синтезовані теорією сталого розвитку.

Диференціація світу на історико-географічні регіони є найбільш оптимальною, дає змогу універсально вивчати країни з урахуванням природних, історичних, культурних, господарських, туристичних, рекреаційних та інших особливостей. Через це, на думку автора, в географічній освіті, а саме навчальному просторі, доцільним і логічним було б дотримання єдиного концептуального підходу, або так званої «парадигми» в навчальній літературі, що безперечно сприятиме засвоєнню й покращенню якості базових знань студентів вищих навчальних закладів.

Разом з тим, це ніяким чином не виключає переконання й авторського права на власну позицію науковців, що має висловлюватися й обґрунтовуватися у дискусіях, обстоюватися під час виступів на наукових форумах, конференціях, публікаціях у фахових наукових виданнях.

Висновки. В основі реформування вищої освіти лежать загальні тенденції інтеграції змісту освіти від вузькопредметного до галузевого його розуміння. На підставі опрацювання й узагальнення навчальних програм, структури та змісту підручників, навчальних посібників, що є базовими у циклі професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері туризму, досвіду викладання відповідних дисциплін виявлено: залежність якості знань та вмінь студентів від ступеня інтеграції змісту, форм і методів навчання. У реальному навчально-пізнавальному процесі продовжує домінувати тенденція до уніфікації та диференціації знань; навчальні плани і програми навчальних закладів у більшості випадків обмежуються посиланнями на основні міжпредметні зв'язки, що

не забезпечує створення цілісної, взаємопов'язаної системи світу. Спроби досягти інтеграції знань через формування єдиної картини світу неможливі у межах одного предмета (локального бачення), потрібен системний підхід. Система інтегрованих знань повинна відповідати таким дидактичним вимогам:

- знання мають набуватися системно, у взаємозв'язку, щоб уникнути фрагментарності;
- доступність інтегрованих знань здійснюється на основі загального зв'язку і взаємообумовленості об'єктів і явищ;
- у центрі інтегрованих знань повинні стояти інтереси людини;
- система має сприяти формуванню пізнавальних інтересів і активності, самостійності у навчанні;
- обов'язковість урахування міжпредметних зв'язків;
- застосування різних форм і методів пізнавальної діяльності, наступність знань;
- компетентнісний підхід у викладанні навчальної дисципліни.

Практичне значення означеної наукової проблеми вбачається в актуалізації й потребі у виробленні єдиних стандартів до навчальних планів і програм; у розробці методичних посібників та рекомендацій з питань інтегрованості в географічній освіті; дотримання парадигми при підготовці підручників і навчальних посібників, а також у процесі викладання відповідних дисциплін у навчальних закладах.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі інтеграції навчальних дисциплін і засвідчує необхідність її подальшої розробки, уточнення методики викладання різних інтегрованих курсів, використання інтегрованих технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монограф. / О.О. Бейдик – К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.
2. Гарбар Г. Підготовка кадрів для сфери туризму як соціальне завдання // Вища освіта України. – 2011. – № 4. – С. 49–55.
3. Географічне країнознавство: підруч. / Я.Б. Олійник, Б.П. Яценко, О.О. Любіцева; за ред. Я.Б. Олійника, Б.П. Яценка. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 911 с.
4. Онкович Г. Міждисциплінарна інтеграція в гуманітарних дослідженнях // Вища освіта України. – 2009. – № 1. – С. 73–81.
5. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колектив. монограф. / за ред. І.М. Волошина. – Луцьк: РВВ Луцьк. НТУ, 2018. – 340 с.
6. Стафійчук В.І. Туристичне країнознавство: навч. посіб. / В.І. Стафійчук, О.Ю. Малиновська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – 808 с.
7. Туристичне країнознавство: навч. посіб. / В.Ф. Семенов, О.В. Дишкантюк, В.Д. Олійник; за ред. В.Ф. Семенова. – Херсон: Грінь Д.С., 2013. – 392 с.
8. Туристичне країнознавство: підруч. / А.Ю. Парфінченко, В.І. Сідоров, О.О. Любіцева. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2015. – 551 с.
9. Шаблій О.І. Суспільна географія: у 2-х кн. Кн. 1. Проблеми теорії, історії та методики дослідження: вибр. праці / О.І. Шаблій. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 814 с.

REFERENCES:

1. Bejdyk, O.O. (2001) *Rekreacijno-turyst'ski resursy` Ukrayiny` : metodologiya ta metody`ka analizu, terminologiya, rajonuvannya: monograf.* [Recreational and tourist resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning: monograph]. Ky`yiv: VPCz «Ky`yivs`ky`j universy`tet», 395.

2. Garbar, G. (2011) Pidgotovka kadriv dlya sfery` tury`zmu yak social`ne zavdannya [Training of personnel for the sphere of tourism as a social task]. Higher Education in Ukraine, 4, 49-55.
3. Olijny`k, Ya. B., ed., Yacenko, B.P., ed., Lyubiceva, O.O. (2015) Geografichne krayinoznavstvo: pidruch. [Geographical Country Study: textbook]. Ky`yiv: VPCz «Ky`yivs`ky`j universy`tet», 911.
4. Onkovy`ch, G. (2009) Mizhdy`scy`plinarna integraciya v gumanitarny`x doslidzhennyax [Interdisciplinary integration in humanities research]. Higher Education in Ukraine, 1, 73-81.
5. Voloshy`na, I.M. ed. (2018) Perspekty`vy` rozvy`tku tury`zmu v Ukraini ta sviti: upravlinnya, tehnologiyi, modeli: kolekty`v. monograf. [Prospects for tourism development in Ukraine and the world: management, technologies, models: collective monograph]. Lucz`k: RVV Lucz`k. NTU, 340.
6. Stafijchuk, V.I., Maly`novs`ka, O.Yu. (2016) Tury`sty`chne krayinoznavstvo: navch. posib. [Tourist region studies: teach. manual]. Xerson: OLDI-PLYuS, 808.
7. Semenov, V.F., ed., Dy`shkantyuk, O.V., Olijny`k, V.D. (2013) Tury`sty`chne krayinoznavstvo: navch. posib. [Tourist region studies: teach. manual]. Xerson: Grin` D.S., 392.
8. Parfinenko, A.Yu., Sidorov, V.I., Lyubiceva, O.O. (2015) Tury`sty`chne krayinoznavstvo: pidruch. [Tourist region studies: textbook]. Ky`yiv: Znannya, 551.
9. Shablij, O. I. (2015). Suspil`na geografiya: u 2-x kn. Kn. 1. Problemy` teorii, istoriyi ta metody`ky` doslidzhennya: vy`br. praci [Human geography: in two books. 1st book. Problems of theory, history and methodic of research: selected works]. L`viv: LNU im. I. Franka, 814.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Dontsov Aleksandr Aleksandrovich - Candidate of Sciences (Geography), Associate Professor of Department of Special Tourist Disciplines. Academy of Labour, Social Relations and Tourism (Kyiv); e-mail: a.dontsov@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4811-5379>

Донцов Александр Александрович – кандидат географических наук, доцент кафедры специальных туристических дисциплин Академии труда, социальных отношений и туризма (г. Киев); e-mail: a.dontsov@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4811-5379>

Надійшла до редколегії 17.04.2019 р.